

RAAMATU „KOER NIMEGA MONEY” PÕHJAL VALMINUD MATERJALIDE JUHEND

Koostanud Liis Jaaku ja Heidi Kaldlaur

RAHANDUSMINISTEERIUM

Materjalid on koostatud Rahandusministeeriumi tellimisel. Materjal on tasuta kasutamiseks nii õpetajatele, huviringi juhendajatele kui ka lapsevanematele.

Materjali kasutamiseks on vajalik raamatu "Koer nimega Money" lugemine, mis loob taustateadmised ülesannete lahendamiseks. Iga õpilane läbib peategelase ja tema kaaslastega koos iseenda teekonna.

Tunnikavad on loodud 5-osalise tunnikava põhjal. Tund koosneb: häälestus, selgitus, juhendatud harjutamine, iseseisev töö ja tagasiside.

SISUKORD

SISSEJUHATUS	4
ÕPPEPROTSESSI KAVANDAMINE	6
ÕPPESISU JA TEGEVUSED	10
1. Sissejuhatus	10
2. Eesmärkide seadmine	12
3. Eesmärkide visualiseerimine	13
4. Soovikarp	13
5. Soovide maksumus	14
6. Enesekindluse kasvatamine	14
7. Külalistund: Mida pean raha teenimisest õpilasena teadma?	15
8. Plaanide elluviimine	16
9. Otsusekindlus ja aja planeerimine	16
10. Raha laenamine ja intress	17
11. Kuldmuna	18
12. Võrgustik	18
13. Rahatarkuse õhtu	19
14. Arvelduskonto ja väärtpaberikonto	20
15. Väljasõit	21
16. Hirmud	22
17. Tagasivaade	23
18. Investeerimine I samm	23
19. Investeerimismängud	24
20. Eneseületus	25
21. Investeerimine II samm	26
22. Riskitaluvus	28
23. Eneseusk	29
24. Kokkuvõte	30
Soovitav kirjandus ja muud kasulikud infoallikad	32

SISSEJUHATUS

Juhendmaterjali eesmärk on toetada 4.-6. klassi õpilaste rahatarkuse õpetamist “Koer nimega Money” raamatu põhjal. Antud raamat keskendub enesearengu kasvule koos rahatarkuse omandamisega. Bodo Schäfer toob eessõnas välja, et talle saadeti mitusada kirja täiskasvanutelt, kes raamatut lugedes said selgust ja julgustust. Olenevalt õpilaste eelnevatest teadmistest, võib seda kasutada ükskõik, mis vanuses.

3 põhjust, miks õpilastega “Koer nimega Money” materjale kasutada:

1. Läbi jutustuse õppimine võimaldab mugavat eemalolekut ja samal ajal lähedust. See on mänguline tee raha ja eduni ¹.
2. Rahatarkuse õppimine noorena annab ajalise eelise eesmärkide saavutamiseks.
3. Ülesanded toetavad enastjuhtivaks õppijaks kujunemist.

“Koer nimega Money” on eesti keelde tõlgitud 2020. aastal.

Kirjastus [WW Print](#) pakub koolidele ja õpetajatele raamatu soetamisel soodushinda. Soodushinnaga ostu sooritamiseks võta kirjastusega ühendust kristi@wwprint.ee meili kaudu ning kirjuta soovitud raamatute kogus ning lisa kindlasti ka oma kooli nimi ja kontaktid.

Materjali on koostanud Liis Jaaku ja Heidi Kaldlaur.

Liis on 12 aastat töötanud haridusvaldkonnas, olles alguses lasteaiaõpetaja ning seejärel klassiõpetaja.

Heidi on üle seitsme aasta töötanud panganduses, Noored Kooli vilistlane, neli aastat töötanud klassiõpetajana.

¹Schäfer, B. (2020) “Koer nimega Money” lk 7-8

Juhendmaterjal on selgitus ja lisa tunnikavadele. Juhendmaterjalis kirjeldame meetodeid, mõisteid ja pakume juurde alternatiivseid võimalusi.

Raamatut lugedes ja projekti materjale kasutades tuleb meeles pidada Bodo Schäferi väljatoodut: “Edulood on harva kopeeritavad. Omaks võetud põhimõtted aga võimaldavad leida rasketes olukordades parimat teed.”²

²Schäfer, B. (2020) “*Koer nimega Money*” lk 6

ÕPPEPROTSESSI KAVANDAMINE

“Koer nimega Money” materjalid on üles ehitatud kasutades erinevate õppeainete väljundeid. Ülesandeid saab **lõimida** matemaatika, eesti keele, kirjanduse, inimese-, kunsti- ja tehnoloogiaõpetuses. Materjali on võimalik läbida õpilastel klassijuhatajatunnis, kui enesearengut toetav materjal, mõnes ainetunnis või lõimida seda erinevate ainete üleselt. Mõistame, et viimane nõuab õpetajatelt rohkem aega ja koostööd.

Tunnikavad on loodud **5-osalise tunnikava** põhjal. Tund koosneb: häälestus, selgitus, juhendatud harjutamine, iseseisev töö ja tagasiside. Eesmärk on sõnastatud kavas õpilase ja esitluses mina-vormis. Näiteks: *Visualiseerin oma eesmäärke koostades pildikogu*. See aitab õpilasel tunni eesmäärke tunni lõpus analüüsida.

Täitmata eesmärk ei ole viga. Aita õpilasel siduda see analüüsi ja järelustega ning mõelge koos, mida järgmisel korral teisiti teha. Projekti jooksul on tundides ülesandeid nii **individuaalselt**, **paaris**, **rühmades** kui kogu **klassiga korraga** tegemiseks. Mitmete tundide puhul on õpetajal võimalus valida, kas ülesannet tehakse veebis või kirjutatakse lihtsalt arutelu järel märksõnadega klassi tahvlile.

Pöörame tähelepanu **jätkusuutlikkusele**. Lisaks meie poolt pakutud lahendustele leiame kindlasti ka ise võimalusi, kus pöörata tähelepanu mitmekesisusele ja keskkonnahoiule. Lisaks keskkonnale kätkeb jätkusuutlikkus endas selget majanduslikku, sotsiaalset ja viimasel ajal ka institutsionaalset mõõdet³. Mõtiskle, kas Sina ise selles teemas oled ja vali suund, mis Sind ennast kõnetab. Toon mõned võimalused, kus kasutada materjalide taaskasutust. Soovikarpi saab meisterdada nii tootmisjääkidest kui ka kasutada valmiskarpe, mis lähevad muidu hävitamisele. Eduvihikuks saab õpilane kasutada vanadest vihikutest ülejäänud pabereid ja valmistada ka kaaned ise. Nii õpib õpilane märkama võimalusi ja vähendab tarbimist.

³ Eesti Keemiatööstuse Liit <https://www.keemia.ee/et/jatkusuutlikkus>

Materjali koostajad Liis ja Heidi on **Liikuma Kutsuva Kooli** austajad, kes ka ise sageli jalgpalli- või jooksujalatsid jalga panevad. Nii on loomulikult ka liikumispause ja liikumisega ülesandeid tunnikavades. Kes vajab veenmist, et liikumine sobib igasse ainetundi, siis piilu [Liikuma Kutsuva Kooli](#) lehele.

Õpilased teevad tundides **vaikuseminuteid**, mis on teadusmaailmas tuntud *mindfulness*’ina: oskus juhtida oma tähelepanu ja olla heatahtlikult kohal parasjagu teoksil oleva juures. Need tehnikad sobivad nii lastele kui täiskasvanutele, et tulla välja hajevil mõtetest, segavatest emotsioonidest või pinges olekust. Samal ajal kasvab oskus keskenduda ja enda sees toimuvaga toime tulla. Vaikuseminutite harjutusi kasutati Tartu Ülikooli poolt läbi viidud uuringus, mille kohaselt Vaikuseminutite programmis osalemisega kaasnes oluliselt väiksem stressitase ja üldväsümise langus.⁴ Huvi korral loe rohkem [Vaikuseminutite](#) kodulehelt.

Digipädevuse arendamine erinevate keskkondade kasutamisega (näiteks Padlet, Canva, Jamboard), et luua digitaalset sisu. Samuti toetavad materjalid digivahendite abil info otsimist ja digiturvalisust. Oluline on, et nii õpetajal kui ka õpilastel on mugav. Meie pakutud variandid on soovituslikud.

Kuidas saan õpilastele raamatud?

Parim viis projekti õpilastega läbida on, kui igal õpilasel on projekti ajal oma raamat kasutada.

Viisid, kuidas raamatud soetada: kool ostab; korraldab kampaania raamatute jaoks vahendite saamiseks; palub konkreetsed raamatud kinkida koolile (raamatu ja roosi päev); klass kogub eelneval õppeaastal nt käsitöö müügiga raha; vanemad ostavad ise lapsele raamatu; klassi jõulukungitus.

Raamatud saad soetada [WW Print kirjastuse e-poest](#) soodushinnaga, kui annad teada, et alustate koolis “Koer nimega Money” projekti. Kirjuta soodushinna saamiseks kristi@wwprint.ee soovitud raamatute kogus, oma kooli nimi ning kontaktid.

⁴ Vaikuseminutid <https://vaikuseminutid.ee/harjutused/>

Kas raamat peab olema enne loetud või loeb õpilane samal ajal?

Iga õpetaja saab vastavalt enda õpilastele lugemist planeerida.

Soovitus - enne kui tunnis teemat käsitlema hakkate, on õpilastel vastav peatükk loetud.

Töölehtedel oleme kasutanud raamatu märki ülesannete juures, mis vajavad lahendamiseks raamatu kasutamist.

Lisaks on muidugi lahendada ülesanded, mis on seotud raamatu teemaga, kuid mida saab lahendada raamatut kasutamata.

Nipid

Tee lugemine vaheldusrikkaks. Loe ise mõni peatükk ette klassis. Palu mõnel ägedal lapsevanemal või kolleegil mõni peatükk lugeda klassis või siis eelnevalt salvestada. Leppige kokku loosiga lugemine vabatahtlike õpilastega, kes on valmis lugema klassis lugemistunnis. Millal vanemad viimati nii vanadele lastele õhtul ette lugesid? See võib olla vahelduseks väga mõnus.

Õpetajana lapsevanemate kaasamine

Usume, et Money projekt on just see, mis pakub võimalust koos õppida, et kutsuda ja nügida rahatarkuse teemale mõtlema ka lapsevanemaid. Oleme koostanud teavituskirja, mis selgitab lapsevanematele lähemalt, millega on tegu. Võid julgelt kirja kasutada, leiad selle [siit](#).

Mitu tundi projektile kulub?

Kõige parema ja kiirema ülevaate saad sisukorda vaadates. Koos sissejuhatus ja kokkuvõttega on kokku 24 teemat. Enamus teemad on mõeldud ühe 45minutilise kontakttunni jooksul läbimiseks, v.a soovikarbi meisterdamine, rahatarkuse õhtu, väljasõit ja investeerimismängud. Nende puhul on võimalus nii aega kokku hoida kui ka pikemalt teemaga tegeleda, vastavalt õpetaja valikul. Täpsemalt loe juba antud teemade juurest juhendmaterjalist.

Arvesta enda jaoks kindlasti ka materjali tutvumise eeltööga.

Õpilase vaates lisanduvad ka kodutööd.

Kas päriselt on esitlus olemas tundideks?

Oma kogemusest teame, kui mugav on kasutada tänapäevaseid lahendusi ja kuidas pildikeel aitab õpilast toetada. Oleme loonud PowerPoint esitluse, mida igaüks saab endale kopeerida ja sinna ka lisaks slide luua. Oleme hetkel pannud esitlusse tunni pealkirja, eesmärgid, tsitaadi tunni kohta, märgid ülesannetest ja tunni kokkuvõtted. Slaidide lõpus on infograafika, slaidipõhjad ja värvikoodid, et saaksid enda loodud slaididel sama stiili kasutada.

Mõte, mida me teoks ei teinud - kodutöö lisada samuti tunni juurde. Võid seda ise enda slaididele lisada.

Tahan projekti teha, kuid tunnen ebakindlalt?

Õpetaja ei pea olema rahatarkuse ekspert. Kui Sinu väärtused kattuvad raamatu põhimõtetega ning oled materjali enda jaoks läbi töötanud, siis võid teekonnale asuda. Tee lihtsalt kõike ise kaasa. Alusta eduvihikuga. Materjali lõppu oleme lisanud ka lisalugemist, kuid kohe kindlasti ei pea Sa olema kõike enne läbi lugenud, vaid naudi teekonda järkude kaupa.

Kaalu ka võimalust endale rahatarkuse mentor võtta. Lihtsalt vali välja inimene, kes Sind inspireerib ning kirjuta talle.

ÕPPESISU JA TEGEVUSED

1. Sissejuhatus

Esimene tund õpilaste jaoks on raamatuga tutvavaks saamine. See on nagu iga suhte algus, kus inimene loob endale esimeste sekundite jooksul esmamulje. Kui raamatud tulevad kooli poolt, siis anna need üle tänulikkust ja rõõmu väljendades.

Miks just see raamat õpilastele?

Fakt, mis õpilastele võiks mõjuda. Bodo Schäfer on üks edukamaid rahast ja jõukusest kirjutavaid autoreid maailmas. Tema raamatuid on tõlgitud enam kui 30 keelde. "Koer nimega Money" on müüdud üle 5 miljoni eksemplari.

Esimene tund aitab õpetajal teha ka **tasemekaardistust**. Selleks on mängulised küsimused liikumispausis ning õpilase enda ootuste kirjeldamine. Leiad meie mõtted tasemekaardistuse osas tunnikavast.

Oluline on klassis sõnastada pärast raamatuga tutvumist ka **klassi MIKS?**

Miks on hea klassiga ühiselt seda projekti teha võrreldes kui igaüks loeb raamatut üksi kodus ja kellegagi ei aruta?

Pange töölehele kindlasti klassi MIKS? kirja. See aitab raskematel hetkedel alati see esimene leht pöörata.

Äkki õpilasi lohutab, et ka vanemad peavad midagi tegema.

Raamat algab eessõnaga täiskasvanutele. Projektis kaasame läbi ülesannete ka vanemaid ja perekonda. Kohe esimene tund jääb kodutöö vanematele, kus nemad peavad eesõna lugema.

Mõistame hästi, et pered on erinevad ja nende suhtumine ka. Koos Kira looga arutame edaspidi tundides samuti, mis on põhjus, miks Kira vanemad on probleemidesse sattunud. Rahast rääkimine pole häbiasi ja lapsed ei pea kannatama oma vanemate probleemide pärast. Kira lugu on väga hea tõestus ja näide sellest.

Märgid õpilase toetamiseks

Läbivalt on töölehtedel ja slaididel märgid, mis näitavad, mis liiki ülesandega on tegu. Soovime visuaaliga toetada õppija erinevaid meeli ja toetada tema üleminekut ülesannete vaheldumisel. Slaididel on kuulamisülesanded, vaikuseminutid ja video vaatamised lingitud, et märgil klikates otse ülesandeni jõuda.

ARUTELU

AJURÜNNAK

RAAMATU KASUTUS

KIRJALIK ÜLESANNE

ENESEANALÜÜS

LIIKUMINE

VIDEO VAATAMINE

KUULAMINE

Milliseid küsimusi esitada, et toetada õpilaste refleksiooni? ⁵

- mida oleks saanud paremini/teisiti teha
- mis oli sinu jaoks huvitav
- mis sulle meelde jäi
- kus saadud teadmisi rakendada saan
- mis oli sinu avastus
- mida me täna õppisime/tegime

Kuidas “toita” õppimist toetavaid uskumusi ja motivatsiooni? ⁵

- baasvajadused (seotus, autonoomsus, kompetentsus)
- eesmärgistamine
- juurdekasvuuskumuse toetamine
- seostamine päriseluga

2. Eesmärkide seadmine

Käesolevas tunnis on pööratud usaldusliku õhkkonna tekitamisel klassis, et kõik julgeksid arvamust avaldada.

Alustame mängides

Tund algab mänguliselt ning edasi räägitakse läbi hea suhtluse tavad.

Seejärel tehakse klassiga ühiselt ajurünnak. Ajurünnak on rühmatöövorm, mille eesmärgiks on võimalikult palju mitmekülgseid ideid leida.

Antud tunnis on õpetajal valik, kas ajurünnaku (teema: Miks on hea olla rikas?) sõnapilv koostatakse veebikeskkonda (näiteks www.mentimeter.com) või klassis tahvlile.

⁵<https://liseteopimapp.wordpress.com/2020/11/04/kuidas-disainida-maailma-parimat-koolitundi-tunni-ul-esehitus-meetodid/>

3. Eesmärkide visualiseerimine

Visualiseerimine on meetod, mille tulemusel info on kujutatud visuaalsel kujul (nt pildid, diagrammid, tabelid jne).

Teine tähendus, millega töötame: "**Visualiseerimine** tähendab mõttes paari minuti jooksul millegi laheda ja Sinus hea tunde tekitava kujutamist, see on nagu vaimne puhkusereis." <https://peaasi.ee/visualiseerimine/>

4. Soovikarp

Soovikarp on üks osa visualiseerimisest.

Mäletad Sa raamatust proua Trumpfi? Miks tal oli kodu sularaha?

Raha lugemine ja raha visuaalselt nägemine annab mõnusa tunde tehtud tööst või saavutusest ning aitab visualiseerida eesmärki, mille jaoks seda kogume. Jah, risk, et raha on soovikarbis selle läbi ka kergemini ligipääsetav nii endale kui teistele, on risk, mida õpilastele selgitada. Enesekontroll. Raha pangakontol, kus selle kulutamisest jääb märk nii endale kui ka vanematele, võrreldes võttes soovikarbiga suure šokolaadi isu korral viieka. Siin aitab, kui märkida soovikarbi summad samuti eduvihikusse.

Miniprojekt soovikarp

Soovikarpi on lahe võtta ette eraldi miniprojektina. See annab võimaluse aineid lõimida ning teha koostööd tehnoloogia, käsitöö, kunsti, inimeseõpetuse (karjäär), geograafia ja loodusõpetuse (materjalide tundmine ja päritolu ning tarneahel) vahel. 3D elemendiga karbid, graveeritud pildid ja palju muud on võimalik teha. Samas on see ka võimalus, kus vajadusel on võimalik tund kokku hoida ja jätta karbi meisterdamine kodutööks õpilasele ja tunnis mitte sellega tegeleda. Mõlemal juhul annab ülesanne hea võimaluse suunata tähelepanu ka jätkusuutlikkusele ja materjalide taaskasutusele.

Veel võimalusi

Lastevanemate kaasamine ja nende töökogemuse ja kontaktide kasutamine.

Kaks lugu inspiratsiooniks.

Juku ema töötab tootmisettevõttes, kus igapäevase tegevuse tulemusena tekib pappkarpidest jääke. Ta toob materjali kooli ja tutvustab tunni alguses 10 minutit

enda tööd ja materjalide ringlust enda ettevõttes.

Jussi isa teeb tööl metallist ja erinevatest materjalidest eritellimustöid. Jussi isa kutsub õpilased töö juurde. Ta näitab, kuidas eritellimusel tööd valmivad ning kuidas saab materjale targalt kasutada. Õpilased meisterdavad endale karbi Jussi isa töö juures või saavad õpilased ettevõtte poolt juba valmis karbid kingituseks.

5. Soovide maksumus

Mõnikord unustatakse, et soovidega võivad kaasas käia ka erinevad **lisakulud**, näiteks elektroonilisel mänguasjal on vaja patareisid, lemmikloomal on vaja süüa, ravimeid, hooldusvahendeid jms. Lisakulud on need vältimatud kulud, mis käivad sooviga kaasas (patareideta ei tööta mänguasi jne).

Soovide maksumuse tunnis on peamiselt vaja matemaatilisi oskuseid, näiteks jooniselt andmete kandmine tabelisse, kirjalik korrutamine, enda soovide maksumuse arvutamine.

6. Enesekindluse kasvatamine

Märkmiku pidamisel on mitmeid positiivseid külgi. See on üks enesejuhtimise tööriistu. Money õpetab raamatus, kuidas eduvihiku pidamine aitab enesekindlust kasvatada.

Lõiming ja miniprojekt

Eduvihik on hea võimalus katsetada õpilastega midagi uut või võtta ette vahva taaskasutusprojekt, mis nõuab küll rohkem aega, kuid on võimalusel kindlasti kasulik ettevõtmine. See on suurepärane võimalus lõiminguks. Näiteks alustavad õpilased paralleelselt Money projektiga kohe ka eduvihiku ise tegemise projektiga. Äkki saab sellest mõne õpilase ettevõtluspisik alguse?

Samas olenevalt ajalisest ressursist võib paluda õpilastel võtta kaasa ka lihtsalt neile meelepärane vihik või märkmik.

Kuidas aga märkmeid teha?

Üks võimalus on kasutada *bullet journal*'it ehk täpivihikut. *Bullet journal*'i loojad

ütlevad selle kohta nii: "See on digitaalajastu analoogsüsteem!". Märkmik-kalendril on ka oma koduleht: bulletjournal.com. Tegemist on märkmikuga, mida soovitatakse nii tervise jälgimiseks, igapäevaelu muredest ülesaamiseks ning ka lihtsalt mõtisklemiseks ning oluliste asjade kirjapanemiseks. Kuuldavasti on *bullet journal*'i pidamine selline harjumus, mis ka külge jääb. Täpsemalt saab lugeda Tee ise lehel.⁶

⁶ <https://www.teeise.com/2016/12/mis-asi-on-bullet-journal.html>

Töölehtedel oleme me lisamärkmete osa just täppidega täitnud, et pakkuda õpilasele võimalust kasutada täpivihiku elemente enda märkmete tegemisel.

Kuidas märkmeid panna pildikeelde ja teha märkmiku sisu enda jaoks eriliseks?

Graafiline lihtsustamine on võimalus pildikeeles anda edasi enda mõtteid. Graafilise lihtsustamise entusiast Kati Orav esines Tartu TEDex konverentsil. Õpetajatele suunatud vaatamine: <https://www.youtube.com/watch?v=-lAtmuNYhZU>
Õpilasele suunatud video, mida koos vaadata või kodutööna anda <https://creativitycatcher.com/materjalid/>.

Kust osta valmis täpivihikut?

Täpivihikud on populaarsed. Neid leidub paljudes poodides.

Mõned näited: Apollo, kirjastus SEIK, Flying Tiger Copenhagen.

7. Külalistund: Mida pean raha teenimisest õpilasena teadma?

Koostöös Tagasi Kooli e-tunni meeskonna ning Eesti Maksu- ja

Tolliametiga valmis külalistund, milles Maksu- ja Tolliameti maksuauditi üksuse juht Airi Lepassaar annab ülevaate noorte raha teenimisega seotud teemadest.

Video kestus on u 20 minutit ning seejärel toimub teadmiste kinnistamine klassides.

E-tund on leitav

<https://etunnid.tagasikooli.ee/e-tund/mida-pean-raha-teenimisest-opilasena-teadma/>.

Tagasi Kooli keskkonnas on veel investeerimisega seotud e-tunde. Vaata Tagasi Kooli tundide loetelu [siit](#).

8. Plaanide elluviimine

Plaanide elluviimiseks on esmalt vaja analüüsida ennast. Käesolevas tunnis on õpilasel aega mõelda enda tugevustele ning tegevustele, millega talle meeldib tegeleda. Töö ei pruugi olla igal hetkel väga meeldiv, kuid hea on noorena alustada raha teenimist tegevustega, mida meeldib teha või milles juba praegu osav ollakse. Selleks on eelkõige vaja võtta aeg ning analüüsida oma tugevusi ja nõrkuseid ning mõelda ideedele, kas ja kuidas täpsemalt on võimalik ka raha teenida.

Tund annab võimaluse lisaraha teenimisega alustada nendel õpilastel, kellel teema vastu juba selleks hetkeks kõrgendatud huvi on tekkinud.

9. Otsusekindlus ja aja planeerimine

Enamus inimestel on palju kohustusi, sh kindlasti ka õpilastel. Enamasti lisaks koolipäevadele ja kodutöödele kuluvale ajale on õpilastel ka huviringid ja soov sõpradega mängida jms. Seega selleks, et plaanid ei hääbuks, on vaja säilitada distsipliin ja olla otsusekindel. Hea võimalus produktiivseks aja kasutamiseks on planeerida oma aega võimalikult täpselt.

Käesolevas tunnis õpib õpilane koostama nii päevaplaani kui tutvub *to-do list*'i tegemisega. Igaüks peab leidma just temale endale sobivaima viisi, kuidas oma aega planeerida selliselt, et see oleks käepärane ning efektiivne. Võimalus on kasutada nii elektroonilisi variante kui ka tavalist märkmikku.

Aja planeerimisega on võimalik endale n-ö aega juurde võita, et tegeleda juba ka kooli kõrvalt tasapisi oma raha teenimisega.

Brian Tracy kirjutab enda raamatus "Eat That Frog", et alusta kohe, keskmine plaan teostatult on parem kui briljantne plaan teostamata.

Katsetada võib ka aja jälgimise rakendust, mis on suurepärase vahend aja haldamiseks, produktiivsuse suurendamiseks ja tegevuste jälgimiseks.

Siin on mõned populaarsemad rakendused:

Toggl: Toggl on mitmekülgne aja jälgimise rakendus, mis võimaldab teil jälgida oma aega erinevate ülesannete ja projektide jaoks. Rakendusel on lihtne kasutajaliides ning saate luua aruandeid ja analüüse ajakasutuse kohta.

RescueTime: RescueTime jälgib automaatselt, kuidas te oma aega veedate erinevates rakendustes ja veebilehtedel. Seejärel annab see teile ülevaate oma harjumustest ning aitab teil paremini mõista, kuhu teie aeg tegelikult läheb.

Clockify: Clockify on tasuta ajajälgimise rakendus, mis võimaldab teil luua projekte, ülesandeid ja jälgida kulunud aega. See sobib suurepäraselt nii individuaalseks kui ka meeskonnatöök.

Forest: Forest on unikaalne ajajälgimise rakendus, mis julgustab teid keskendumise ühele ülesandele ning samal ajal kasvatama virtuaalset puud. Rakendus aitab vältida telefonis kerimist ja muudab keskendumise lõbusaks.

10. Raha laenamine ja intress

Sageli puudub lastel ülevaade pere finantsolukorrast ning ei teata laenudest jms seonduvast piisavalt. Ühel hetkel, kui endal olukord nõuab, siis ei pruugita osata häid valikuid teha. Laenud ning intressid on väga erinevad ning tuleks teadvustada, millised on mugavusest ja soovide rahuldamiseks võetavad laenud ning millised on vajalikud laenud, mis enamasti elus edasi viivad.

Kõik laenud kindlasti ei ole sellised, mida iga hinna eest vältima peaks, nt madala intressiga kodulaen võib tulevikus aidata säästumäära suurendada tänu sellele, et ei pea teisele inimesele üüri maksma. Lastevanemate harimine ning teadlikkuse tõstmine õpilaste kaudu on üks viis ühiskonna arengusse panustada.

Mõistete ja teemade kordamiseks võid meisterdada näiteks täringu märksõnadega, kasutada mängu jänesed ja majad või mõnda muud tuttavat mängu, kus õpilased kasutavad investeerimise sõnavara tavapäraste mõistete asemel.

Milline oleks üks trips-traps-trull kui vahetada tavalised 0 ja X hoopis dollari ja euro märgi vastu. Või luua oma versioon kivi-paber-käärid mängust.

11. Kuldmuna

Kuldmuna peatükis on tegemist õpetliku looga, mille puhul õpilastel on võimalus seoseid luua ning maailma tajuda ja mõtestada terviklikuna.

Lugude kaudu õppimine ehk sisukate lugude kuulamine ja lugemine on loomulik uue informatsiooni omastamise ja korrastamise viis. See toetab ka õpilaste väärtuskasvatust. Kuldmuna jutt on ühtviisi rahatarkuse teemal hariv, ent samas ka õpetlik lugu väärtusest ja inimlikkusest. Õpilastel on võimalus fantaseerida, mida nemad sellises olukorras teeksid.

Kuldmuna lugu on võimalik ka kuulata. Tunnikavas ja esitluses on link helifailile.

12. Võrgustik

Inimene on mõjutatud neist, kellega ta suhtleb ja kes teda ümbritsevad. Brian Tracy kirjutab raamatus "Eat that frog", et inimesed ei ole paremad või kehvemad, inimesed teevad lihtsalt asju erinevalt. Ta toob välja, kuidas ta endale eesmärges seades uurib alati, mida ja kuidas teevad valdkonna parimad.

Nii on oluline ka õpilasel analüüsida, kes on tema suhtlusvõrgustiku inimesed. Võrgustiku saab alati läbi enda avatud suhtluse ka laiendada. Mõeldes Kira peale raamatus, ta pelgas härra Hanenkampi ja proua Trumpfi. Teekonnal enda eesmärkide suunas alustas ta suhtlust nendega tööalaselt ning avatud suhtluse kaudu õpib ta nüüd nende lugudest.

Tunnis grupitöö kasutamine annab õpilastele võimaluse suhelda nendega, kellega nad ise tavaliselt ei suhtle.

Roteeruvad grupid lisavad omakorda veidi ebamugavust, kuid annavad hea võimaluse muutustega kohaneda ja jõuda veel rohkemate inimesteni.

Enne tunniga alustamist põhjenda õpilastele, miks on valitud just roteeruvate gruppidega tunnitöö viis. Tuletage meelde Kira lugu, kuidas ta esimest korda Napoleoni peremehe juurde läks, raamatus lk 63.

13. Rahatarkuse õhtu

Rahatarkuse õhtu on see suurepärane võimalus kogu koolipere sh lapsevanemate ja teiste õpetajate kaasamiseks. Õpetajal on vabadus otsustada, kui suurelt ja mil moel ta rahatarkuse õhtut korraldada soovib. Võimalus on teha seda ühe klassi põhiselt või kogu kooli üleselt.

Ühe võimaliku ideena on ettepanek kutsuda külalisesineja(d), keda oleks põnev kuulata nii lapsevanematel kui lastel. Rahatarkuse õhtuks on võimalik kutsuda külalisesineja nt läbi Tuleviku Tegijad programmi: <https://tulevikutegijad.ee/>

Lugedes raamatust, kui inspireerivad on olnud Daryli, Marcelli ja Kira lood, siis tasub uurida kogukonnast ja julgustada õpilasi esinema. Miks mitte õhtu avanumbriks olla kuldmunast loo jutustamine või õpilase enda tõlgendus loost.

Kira vanematel oli jäävuskumus ja seda võib olla ka teistel vanematel. Vahel on kergem samastuda ja kasvada läbi lugude, mis on kogukonnast, kus võib tekkida ka hilisem suhtlusvõrgustik.

Oluline! Arvesta kooli eripära ja reegleid. Kooskõlasta juhtkonnaga, äkki ka nemad tahavad panustada või osaleda.

Ideed

Rahatarkuse õhtu ajal korraldada kohvikut või laata, mille tulemusel õpilased saavad raha teenimise kogemuse. Raha kasutamine tuleb õpilastega eelnevalt kokku leppida, kas müügitulu läheb iga õpilase hanesse või kindel protsent summast annetatakse ühiselt abivajavale organisatsioonile vms.

Ürituse korraldamiseks oleme koostanud nimekirja, mida vastavalt enda koolile ja üritusele kohandada. Soovitus on ürituse korraldamisse kaasata õpilasi. Võibolla soovib mõni õpilane seda teha enda loovtööna või on see seotud tema raha teenimise ideega.

Üritus on hea näide, kuidas üks projekt koosneb paljudest erinevatest tegevustest, mida võib vaadata ka kui tööampse. Näiteks õpilane, kes huvitub kujundamisest, teeb ürituse plakatid ja visuaalid. Mõned tasuta kujundamise rakendused: Canva, Poster My Wall, Designcap, Piktochart.

Võibolla on teil koolis andekas õpilasest õhtujuht, kes saab ta tööampsu tegemise eest tasu.

Üritust võib korraldada ka seminari vormis ja müüa sellele pileteid, mis annab eelarve kulutuste jaoks.

Kaaluda võib ka tööampsude laada sidumist üritusega.

Õpilaste kaasamisel juures mõtestada kodutöö, tunnitöö ja juhendamise aega.

Üritust soovitame planeerida varakult õppeaasta plaanidesse. Üritusi võib olla ka mitu õppeaasta jooksul. Näiteks kolm erinevat rahatarkuse õhtut, kuhu kõik kogukonna liikmed on oodatud. Nii tekib võimalus järgmisel korral varasemalt räägitu kogemusi jagada ning edasi kasvada. Näiteid teemadest, millele rahatarkuse õhtul keskenduda: miks alustada investeerimisega;

laste toetamine investeerimises (koos juriidilise poolega);

spetsiifiliselt ühest investeerimise suunast (aktsiad, fondid, kinnisvara vms).

Kuid miks mitte siduda mõni õhtu hoopis enesejuhtimise ja vaimse tervisega.

Vanemate kaasamise ja koostöö võimaluste kohta saab lugeda täpsemalt "Rõõmuga kooli. Kodu ja kooli koostöö käsiraamat", autoriteks Aune Valk ja Kristel Ress.

14. Arvelduskonto ja väärtpaberikonto

Vana hea arvamismäng

Kõik õpilased seisavad püsti.

Kui õpilane on pakkunud tähe ja see sobib, siis ta võib istuda.

Kui mitte, siis ta jääb seisma. Võib mõelda veel erinevaid põnevaid liikumisi õpilastele. Näiteks ravis seismine ja liikumine rivi lõppu, kui ei olnud õige täht; kükitamise või vastu seina istumisega.

Kuna tund on istumisega arvutis, siis tunni algus aktiivne. Jälgi õpilaste istumist ja olekut, tee iseseisva töö vahepeal samuti üks liikumispaus.

Ideid leiab Liikuma Kutsuva Kooli [ideepangast](#) või juba enda varasalvest.

Enne, kui õpilased saavad rohkem teada investeerimisest, tutvuge Eesti suuremate pankadega. Õpilased saavad tuttavaks erinevate pankade kodulehtedega ning oskavad edaspidi ise infot otsida. Investeerimise võimalusi on lisaks pankadele ka teisi, kuid enamus suurpankasid pakuvad lisaks igapäevapangandusele ka võimalusi avada väärtpaberikonto ja teha tehinguid.

*Pankade hinnakirjad asuvad panga kodulehe alumises osa. Hästi leiab need ka märksõnaga guugeldades.

“Lähemalt vaadates on õnn ainult ettevalmistuse ja visa töö tulemus”. (lk 131)

Kirale tuli õpetaja ütlus meelde ja ta sai aru, kuidas tema enda otsused ja tegutsemine on muutnud tema elu.

Tunni lõpetuseks suuna õpilasi samuti nende enda otsuste tõttu toimunud muutusi märkama.

15. Väljasõit

Väljasõidu korraldamine nõuab aega, kuid tavaliselt paneb õpilaste silmad särama. See annab võimaluse kogeda ja õppida kompetentse, mille õppimiseks klassiruumis peaks korraldama eraldi näitemängu. Jälgi väljasõidu korraldamisel kooli sisekorda.

Kuhu õpilastega minna?

Eesti Panga haridusprogrammidega saad tutvuda [siin](#).

Võimalik on võtta endale nii haridusprogramm kui ka maja ekskursioon. Mõlemad on tasuta.

Haridusprogrammi, ekskursiooni või loengu tellimiseks kasutage palun tellimisvormi ["Tule grupiga külla"](#).

Veel võimalusi

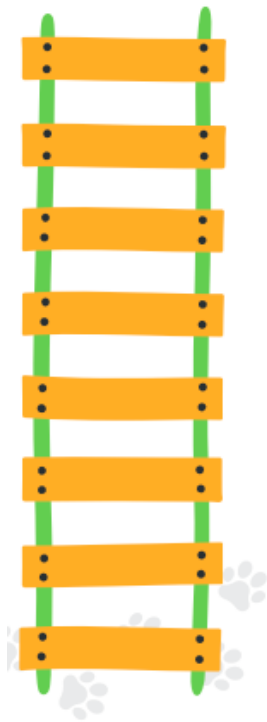
Mida teevad õpilaste vanemad? Kui keegi on investor, töötab panganduses, tegeleb tööalaselt investeerimisega, üürib välja kinnisvara, tegeleb ettevõtlusega (oskab välja tuua seose oma ettevõtluse kui investeringuga) või tema töö on seotud hoopis enesearengu või eesmärkide saavutamise, siis võta temaga ühendust.

Vaata laiemalt ringi. Äkki on koolipere hulgas just selline inimene olemas, kelle töö juurde külla minna. Aruta kolleegidega, millised on nende kogemused.

Mitmekesisuse loomiseks võib kasutada lisaks ka virtuaalseid tuure. Hea võimalus on samuti Eesti Panga muuseumil, tutvu [siin](#).

16. Hirmud

Inimestel on sageli hirmud, mis takistavad neid elus erinevaid asju tegemast. Mõnikord ei mõtestata, et tegelikult ka kuulsatel ja edukatel inimestel on hirme. Nemad lihtsalt on suutnud need ühel hetkel ületada või väiksemaks muuta läbi harjutamise.

Igal inimesel on omad hirmud, mõned poevad peitu ja püüavad iga hinna eest vältida ärevust tõstvaid olukordi. Teised aga võtavad neid väljakutsena ning püüavad oma hirme ületada, tänu millele nad arenevad elus edasi ning saavutavad järjest enam.

Hirmu tundmine on igati inimlik ning antud peatükis ongi võimalus õpilastel mõtestada oma hirme. Mõelda, kui palju need ärevust tekitavad ning kuidas selliste olukordadega toime tulla, et kartus ei saaks takistuseks oma soovide täitmisel.

Töölehel on kasutatud ühe ülesandena hirmuredelit, milleks on saadud inspiratsiooni [Peaasi.ee](#) lehelt. Hirmuredel aitab mõtestada hirmude suuruseid ning panna hirmutavad olukorda enda jaoks n-ö järjekorda. Kõige madalamal astmel on vähem hirmutav tegevus, kõrgemal astmel on kõige rohkem hirmutav.

Antud ülesandes on võimalik, et osad tegevused on ka sama hirmutavad, seega peaks need panema samale redelile. Redelile kirjutavad õpilased ainult vastava tegevuse numbrit töölehel. Rohkem on võimalik lugeda [Peaasi lehelt](#).

17. Tagasivaade

Mis on tšekk?

Kas kõik mäletavad mõnda filmi, kus raha ülekande asemel kirjutatakse välja tšekk?

Kas õpilased oskavad tšeki mõistet selgitada?

Tšekk on oma olemuselt väärtpaber, millega selle väljaandja annab pangale korralduse maksta tšekile kirjutatud summa välja sellel märgitud saajale. Eesti Panga makse- ja arveldussüsteemide osakonna juhtivspetsialist Teet Puusepp kirjutas juba 2016.a keskpanga blogis, et tšekk on laialdaselt kasutusel olnud Euroopa suuremates riikides Prantsusmaal, Ühendkuningriigis ja Itaalias, aga ka Maltal, kuid tänapäeval nende kasutus hääbub.

See on hea võimalus ka arutada ajaloo ja ühiskonnaõpetuse õpetajatega, milliseid teadmisi õpivad õpilased raha ja majandusest ajaloost.

18. Investeerimine I samm

Investeerimise puhul arvatakse sageli, et see on väga keeruline ning sobib ainult rikastele inimestele. Tegelikult on see muut ning investeerimise põhitõdedega võiksid ennast kurssi viia kõik inimesed. Loomulikult nõuavad ka teatavad investeerimised aega ja teadmisi, kuid tänapäeval on olemas ka palju lihtsaid variante, mis on sobilikud algajatele.

Meetodina on kasutatud Liikuma Kutsuvas Koolis tuntud **“Pärlikaardid” meetodit**. Selleks on vaja õpetajal enne tundi natuke meisterdada: printida välja ettevalmistatud info investeerimisvõimaluste kohta, seejärel kleepida erinevat värvi taustad tekstidele. Igale rühmale tuleks valmistada ka pärlikaardid, millel on erinevat värvi pärlid reas. Vastavalt pärlite värvi järjekorrale hakkab rühm otsima pärli värviga sama värvi lehte, millelt infot lugeda investeerimisvõimaluste kohta. Kui ühes kohas käidud, siis lükatakse vastav pärli pärlikaardi tagaküljele. Rühmadel on pärlid erinevas järjekorras, et nad ei oleks samal ajal samades punktides. Soovitame täpsemalt lugeda “Pärlikaartide” tegemiseks vajalike vahendite ja meisterdamise kohta [siit](#).

Kui soov on tutvustada ka üksikaktsiate hindade võrdlemist, siis nende hindu on võimalik mugavalt vaadata nt oma panga kodulehelt, aga ka Apple'i seadmete puhul Stocks äpist, Google Finance lehelt jne. Baltibörs on jälgitav näiteks [siit](#). Iga kasutaja leiab endale sobivad keskkonna, mis on talle mugav.

19. Investeerimismängud

Mis on Cashy?

[Cashy](#) on Mart Vainu ettevõtte loodud investeerimismäng. Seda on võimalik kogu klassi või miks mitte ka lihtsalt sõpruskonnaga mängida. Cashy puhul on sarnaselt "Koer nimega Money" raamatuga rahatarkuse jagajaks koer.

Koera nimi on Cashy ning kuigi talle meeldib auke kaevata, oma saba taga ajada ning perega palli mängida, teab ta ka seda, et tal on vaja raha ilusa maja, maitsva toidu ja uue palli jaoks. Seega ta õppis, kuidas olla rahatark (rohkem säästa ja teenida ning investeerides raha kasvatada). Nüüd ta ei pea enam raha pärast muretsema, vaid saab rahulikult sabaga kulli mängida. Ta otsustas, et õpetab ka teistele rahatarkust, et kõik saaksid elu nautida.

Mäng õpetab õpilastele isikliku eelarve pidamist, säästmist, tulude suurendamist näiteks lisatöö või ettevõttega, investeerimist näiteks fondide või krüptovaluutaga jpm. Samal ajal on aga raha kõrval kogu mängu kestel oluline ka mängija heaolu ja õnnelikkus.

Mäng kestab u 40 minutit. Selle eesmärgiks on 10 aastaga võimalikult palju varasid kasvatada ja seejuures ka õnnelik püsida. Tänu võistlusmomendile tekitab see elevust ning pakub rõõmu mängijatele.

Õpetajal on võimalus valida, kas ta soovib antud "Koer nimega Money" projekti raames mängida Cashy mängu ning kui jah, siis kas piirdub ühe tunniga või soovib seda teha rohkem. Soovitame vähemalt ühes tunnis proovida, sest see on võimalus

oma pärisraha kaotamata teadmisi saada iseseisva eluga kaasnevatest kuludest ning investeerimisest.

[Mis on rahatarkuse mäng Cashy ja kuidas seda tunnis mängida?](#)

Cashy lehel leiad mugavalt [demo mängu](#), mida soovitame esimeseks proovida.

Veel võimalusi

Lisaks on võimalik investeerimisideid proovida LHV **virtuaalkontol**. Selle miinus klassiruumis on, et õpilased vajavad endale kontot, et seal mängida. Rohkem infot [LHV virtuaalkonto](#) all.

LHV Börsihai on **aktsiamäng** virtuaalrahaga, kus 3 nädala jooksul on võimalik panna ennast proovile. Miinuseks kindel aeg, millal mängu mängitakse. Võimalik on tellida endale meeldetuletus võistluse alguse kohta [LHV lehel](#).

SEB Pangal on **koolisaadiku programm**, mille läbimisel saab rahatarkuse saadik oma koolis hakata õpetama finantskirjaoskust oma koolikaaslastele. Programmi tuleb kandideerida ning programm kestab novembrist kuni juunini. Täpsemalt vaata [SEB koolisaadik](#).

Swedbanki esindajaid saab kutsuda kooli rääkima rahatarkusest ning neil on ka rahatarkuse **VR õppematerjal-mäng**, mis teeb õppimise mängulisemaks. Tunni korraldamiseks kirjuta Mari-Liis.Jaager@swedbank.ee.

Eestis korraldatakse ka **rahaoskuste olümpiaadi**. Selle kohta saad rohkem infot [siit](#).

20. Eneseületus

Unistuste täitumistel on teel alati väiksemaid või suuremaid takistusi. Sageli nõuavad need eneseületust. See võib küll olla hirmutav, ent on äärmiselt vajalik, et edasi liikuda eesmärkide täitumise suunas.

Käesolevas tunnis on võimalus rääkida lastele meie pakutud eneseületuse lugu, mis räägib Eduakadeemia asutaja Roland Tokko eneseületusest laulmisel. Selle loo leiad [siit](#). Samas on õpetajal loomulikult võimalik valida kellegi teise lugu.

Eelnevalt sai ka hirmude peatükis räägitud sellest, kui vajalik on õppida toime tulema oma hirmudega ning ületada ennast. Kordamine on vajalik, et teadmised kinnistuksid. Seega keskendub peatükk taas pigem enesearengule, sest see käib oma raha nõudvate soovide saavutamise teekonnaga käsikäes. Samuti loeb ja täiustab õpilane eduvihikut, mis suurendab tema eneseusku tulemaks toime raskustega.

21. Investeerimine II samm

Antud tund keskendub mõistete selgitamisele loetu abil. Kõik mõisted on jutus selgitatud. Need on vajalikud, et edaspidi iseseisvalt investeringutega tegelema hakates oleks arusaam, millest räägitakse.

Oma investeerimisklubi

Nii nagu raamatus moodustasid Kira ja tema sõbrad proua Trumpfiga Rahavõlurite klubi, saavad ka õpilased kodutöö, et mõttelise rahaga enda klubi luua.

Õpilased harjutavad grupitöö oskust kui ka esinemist enda valikute tutvustamisega teistele õpilastele.

Liitintressi kohta leiad lisamaterjali [Rahafoorumi lehelt](#).

Võibolla on klassis just paar matemaatika särasilma, kes on valmis juba keskkooli ülesandeid lahendama. Liitintressi valem, kuidas lihtsamalt liitintressi arvutada.

$$P * (1 + r)^n$$

P – investeeritud summa

r – iga-aastane tootlus/intress

n – aastate arv

Lisaks tasub nüüd, kus juba esimesed investeerimise sammud on ees tuleta ka meelde, et seal, kus on võimalused on ka ohtud. Lisaks petu- ja õngitsuskirjadele on ka ettevõtteid, kellega tehingutest pigem hoiduda. Hea on jälgida tagatisfondi olemasolu.

Eestis tegutsevate pankade tagatisfond on osa finantssektori stabiilsuse tagamisest ja kaitseb klientide raha juhul, kui pank peaks finantsraskustesse sattuma või isegi pankrotti minema.

Kuidas Eestis tegutsevate pankade tagatisfond töötab?

Eestis tegutsevate pankade tagatisfond on tagatis, mis on loodud selleks, et kaitsta pankade kliente juhul, kui pank ei suuda täita oma finantskohustusi. Tagatisfondi loomise eesmärk on tagada, et hoiused ja muud finantsvarad, mida inimesed pangas hoiavad, oleksid kaitstud ja tagatud kindla summa ulatuses.

Näiteks Eestis on tagatisfondi maksimaalne kaitstav summa ühe kliendi kohta 100 000 eurot. See tähendab, et kui pank peaks raskustesse sattuma või pankrotti minema ning klientide hoiused või investeeringud on ohus, siis kaitstakse iga kliendi raha kuni 100 000 euro ulatuses. See tagab, et suurem osa klientide rahast on ohutu isegi halvima stsenaariumi korral.

Investeeringu seisukohast

Investeeringu läbi panga või kasutades mõnda muud platvormi, on oluline teada, kuidas tagatisfond toimib ja kuidas see kaitseb teie raha. See annab investeerijatele kindlustunde, et nende raha ei ole ohus isegi juhul, kui pangas või finantsasutuses peaks tekkima probleeme. Investeeringu on alati seotud riskidega, mida tuleb enne raha paigutamist endale selgeks teha.

Oluline on ka meeles pidada, et tagatisfond kaitseb ühe kliendi kohta kuni kindla summani (nagu näiteks Eestis 100 000 eurot). Kui teie investeeringud või hoiused ületavad selle summa, võib osa teie rahast jääda kaitseta. Seetõttu on mõistlik

hajutada oma investeeringuid mitme erineva finantsasutuse vahel, et vähendada riski ja tagada kõrgem finantsstabiilsus.

Oleme lisanud lisamaterjali mitmeid podcaste ja sotsiaalmeedia gruppe. Kui miski on liiga hea, siis see tavaliselt pole ka tõsi. Uuri ja guugelda, enne kui teed uue investeeringu.

Kõik, mis hiilgeb, pole kuld.

Ülemaailmsete fondide tootlust ja infot saab jälgida mitmetel erinevatel investeerimisplatvormidel ning finantsteenuste pakkujate veebilehtedel.

Mõned populaarsed valikud:

Morningstar: Morningstar on investeerimisandmete ettevõtte, mis pakub põhjalikke andmeid erinevate fondide, sealhulgas ülemaailmsete fondide kohta.

Yahoo Finance: Yahoo Finance on platvorm, kus saab jälgida maailma erinevate fondide tootlust ning vaadata põhjalikumaid andmeid.

Google Finance: Google Finance pakub samuti võimalust jälgida erinevate fondide tootlust ja uurida finantsandmeid.

22. Riskitaluvus

Kõik inimesed on erinevad. Nii on erinevad ka nende riskitaluvused. Teisiti öeldes, kõigile inimestele ei sobi kõik investeerimisinstrumendid (tooted). Seda tuleb ka aktsepteerida ja mõista. Investeerimise üks kuldreeglitest on hajutamine. See aitab riske maandada. Hajutamise ja teiste investeerimise kuldreeglite kohta on Eesti Vabariigi Rahandusministeerium andnud välja väga hea lühivideo:

5 sammu korras rahaasjadeni, viies osa "Investeerimine"

Endale tausta loomiseks

- e-külalistundi <https://investeerimiskonto.ee/kuidas-tekib-kasum/>
- <https://www.aripaev.ee/investor-toomas/2017/05/10/investor-toomas-osta-odavalt-muu-kallilt>
- <https://majandus.postimees.ee/7231382/kuidas-hinnata-investeerimisriske-ja-riiskitaluvust>

Investeerimisklubide ettekanded

Vaheta võimalusel keskkonda.

Kui koolis on aula või mõni suurem koosoleku ruum, siis vii tund seal läbi. Loo neile keskkond sarnaselt raamatu investeerimisklubiga. Prindi näiteks kõigi valitud fondid välja ja kujunda Money stiilis. Elemente saad esitluse failist viimastest slaididelt.

23. Eneseusk

Enesejuhtimise tunni lõpetuseks on lisatud kodutöökirjutada essee teemal "Minu õnnelikum ja rikkam elu". Essee on tekst, milles autor avaldab oma mõtteid ilma neid teaduslikult põhjendades. Õpetajal on võimalus lasta essee kirjutada ka õppetunnis, nt tehes koostööd kirjanduse või eesti keele õpetajaga. Vajadusel jäta tundidele pikem vahe sisse, et oleks aega kirjutada ja õpetaja saab enne kokkuvõtvat tundi anda ka tagasiside.

"*Check-In* kuualmismeetod" on meetod, mida kasutatakse grupitöodes või õppetundides osalevate inimeste emotsionaalse seisundi ja mõtteviisi jagamiseks. Selle meetodi eesmärk on luua avatud ja toetav keskkond, kus inimesed saavad jagada, kuidas nad end tunnevad, millised on nende mõtted või mis emotsioonid neil hetkel on.

Meetodi käik võib olla järgmine:

***Check-in* kuualmismeetodi tutvustamine:** Õpetaja või juhendaja selgitab lühidalt, mis on *Check-in* kuualmismeetod ning kuidas see toimib. See võib hõlmata lühikest selgitust, et iga osaleja saab lühidalt jagada, kuidas nad end

hetkel tunnevad.

Osalejate ring: Osalejad istuvad ringis ning ükshaaval jagavad oma tundeid, mõtteid või emotsioone. Seejuures võib kasutada erinevaid sõnastusi, näiteks "Mis on sinu meeleolu või mõtted praegu?" jne.

Osalejate kuulamine: Ülejäänud osalejad kuulavad tähelepanelikult, kui igaüks jagab oma mõtteid. Oluline on luua toetav ja mittekriitiline keskkond, kus igaühel on võimalus jagada oma mõtteid hinnanguta.

Austus: Kõik osalejad peaksid austama teiste jagatud informatsiooni ning tagama, et jagatud mõtteid ei võeta isiklikult ega levitata edasi.

Järgneva töösuuna seadmine: Sõltuvalt grupi eesmärkidest võib pärast *check-ini* teha lühiarutelu, mis põhineb sellel, mida osalejad on jaganud. See võib aidata seada sobivat meeleolu järgnevateks tegevusteks.

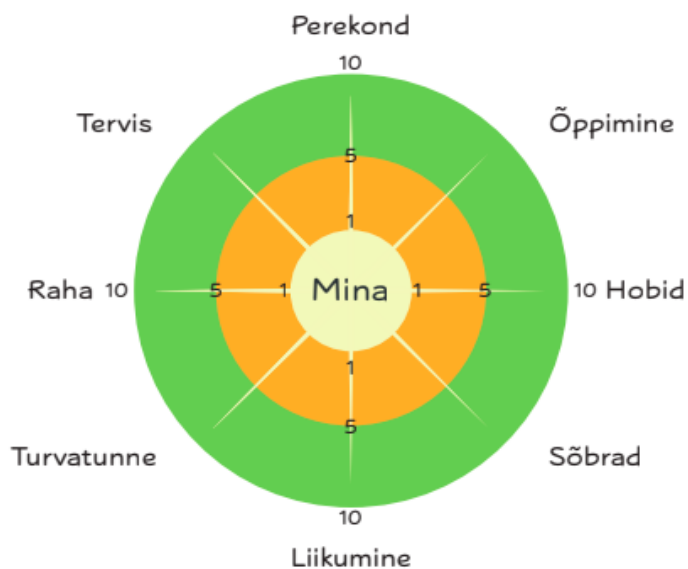
Lisalugemine *check-in* meetodist:

- <https://www.edbatista.com/2021/10/check-in-to-listen-not-just-to-speak.html>
- <https://thesystemsthinker.com/check-in-check-out-a-tool-for-real-conversations>

24. Kokkuvõte

Kokkuvõttev tund on selleks, et teha tagasivaade “Koer nimega Money” projektile. See on hetk õpilastel mõtestada, mida see projekt andis ning milline on nüüd nende mõtteviis oma soovide täitmisel.

Õpilasel on võimalus taas teha sama tasakaaluratast, mis sissejuhatuse tunnis. Sama enesehindamist on kasutatud eelkõige sellepärast, et õpilasel oleks võimalus enda muutust hinnata.

Õpilane saab võrrelda, kas midagi on muutunud tema elus paremaks võrreldes projekti algusega.

Võimalusel tee viimased tunnid õues, teavita enne sellest õpilasi, et oleksid kaasas istumis- ja kirjutusalused.

Tunnikavas oleme lisanud paindlikult 2 võimalust, kas pöörata rohkem tähelepanu esseedele või teha kokkuvõtte hoopis kokkuvõtte läbi sümboli meetodi.

Minu sümbol, mida õppisin

Õpilased leiavad ruumist, koolikotist või õues olles piiratud maa-alalt eseme ja kirjeldavad selle kaudu enda õppeprotsessi.

Eseme valik: Juhendage õpilasi valima enda jaoks huvitava eseme või objekti. See võib olla mõni igapäevane objekt või midagi, mis neis tekitab erilisi tundeid või mõtteid.

Täheldamine ja mõtlemine: Enne eseme võtmist või liigutamist paluge õpilastel sellega lähemalt tutvuda. Kutsuge neid jälgima selle värvi, kuju, tekstuuri, suurust jne. Samuti paluge neil mõelda, millised emotsioonid või mälestused see ese neis tekitab või milliseid seoseid see võib neile meenutada seoses raamatuga ja enda õppeprotsessiga.

Kogemuse kirjeldamine: Õpilane jagab grupis või kogu klassile enda Money teekonda, mida ta õppis ja kuidas on see seotud valitud esemega.

Soovitatav kirjandus ja muud kasulikud infoallikad

Järgnev loetelu on suunatud pigem õpetajale endale lisateadmiste saamiseks. Tutvu enne raamatuga kui seda õpilastele soovitad. Õpilaste tasemed ja vajadusel on erinevad.

- Finantsinspektsiooni ja NASDAQ OMX Tallinna börsi koostöös ilmus 2011. aastal raamat "Finantsaabits. Rahaasjade korraldamise käsiraamat". 2021. aastal ilmus täiendatud teos. "Finantsaabitsa" on minuraha.ee ja Tallinna börsi materjalide põhjal koostanud Villu Zirnask.

<https://www.minuraha.ee/et/publikatsioonid/finantsaabits>

- Kristi Saare "Kuidas alustada investeerimisega"
- Jaak Roosaare „Rikkaks saamise õpik“
- Jaak Roosaare "Aktsiatega rikkaks saamise õpik 2.0"
- Mihkel Truman, Jaak Roosaare „Kuidas saada rahatargaks?“
- Kristjan Liivamägi, Tõnn Talpsepp, Tarvo Vaarmets "Rahaedu põhimõtted"
- Kristjan Liivamägi, Tõnn Talpsepp, Tarvo Vaarmets "Investeerimisedu põhimõtted. Algajast edukaks investoriks"
- Kim Kiyosaki „Rikas naine“
- Robert Kiyosaki „Uus võimalus“
- Seppo Saario „Kuidas ma investeerin börsiaktsiatesse“
- Seppo Saario "Nõnda ma investeerin börsiaktsiatesse" teejuht noortele
- T. Harv Eker „Miljonäri mõtteviisi saladused“
- Paavo Kangur "Rahasaladused"

Raamatuid rahatarkusest ja investeerimisest leiab raamatupoodidest veelgi. Kindlasti uuri enne ostu, kas antud raamat on see, mida sa vajad. Uuri, kas raamat on saadaval raamatukogus või palu raamat tellida kooli õppekirjandusse. Kui oled ostus kindel, vaata ka kirjastuse kodulehte. Kirjastusest otse tellides võib olla hind soodsam.

Teadmiste toetamiseks vaata **sotsiaalmeedia gruppe**: Kogumispäevik, Naisinvestorite Klubi, Finantsvabadus, Noorterahatarkus.

Huvitavaid mõtteid pakuvad **taskuhäälingud (podcastid)**: Kogumispäevik, Investeerimisjutud, Investeerimisklubi, Rahareede, Investoritund, Nestor & Koppel, LHV Podcast.